

Полум'яне життя

Ольга Басараб, українська патріотка, про яку знають у Канаді, США, Аргентині, країнах Європи та Азії. Нею пишається вся українська еміграція, її іменем названі жіночі організації, товариства, спілки, встановлено премії. У рідному ж краї про неї забороняли й згадувати багато літ.

Десять років незалежності України. Повернуто з небуття сотні імен славних синів і дочок. Патріотки-львів'янки назвали своє Товариство іменем Ольги Басараб.

Повернемось у минуле героїні. Народилася Ольга 1 вересня 1889 року в селі Під городдя поблизу Рогатина в домі свого діда по матері о.Івана Стрільбицького, що був парохом цього села, її батько Михайло Левицький був священником у с.Щуровичах під Бродами. Ольга частину свого дитинства провела в Під городді, а частину - в Щуровичах.

У родині Левицьких, крім Ольги, було ще двоє дітей: старша дочка Іванна і син Северин. Їх змалку виховували у дусі релігійних народолюбних і козакофільських традицій. Ще з батьківської домівки винесла Ольга розуміння найдорожчого у світі - Бог і Україна. Усі діти в сім'ї Левицьких стали на шлях борців за Українську державу. Батько Ольги був людиною суворої вдачі і дітей своїх привчав бути чесними, стійкими у життєвих випробуваннях.

Після домашньої освіти майбутня героїня навчалась чотири роки у німецькій народній школі. Після чотирирічного навчання батько віддав Ольгу до Українського дівочого інституту в Перемишлі, звідки перейшла Ольга до ліцею і закінчила його в 1909 році. З цього навчального закладу вийшла когорта політичних і культурно-громадських діячок, таких як Наталія Левицькі, Стефанія Савицька-Матчак, Марія Бачинська-Донцова та інші.

Коли Ользі виповнилось 13 років, помер її батько, а через 2 роки - й мати. Почалося гірке сирітське життя. Дівчина мусіла сама влаштовувати своє життя.

Після закінчення навчання в Перемишлі Ольга вступила до торговельної академії у Відні на однорічні торговельні курси, щоб можна було у найкоротший час заробляти на прожиття. У Відні вона скоро увійшла в мале, але дібране студентське товариство, з яким ділила долю й недолю свого життя. Належали сюди Дмитро Донців, Остап Грицай, Никифор Гірняк та інші. У Відні Ольга стала активним членом різних громадських організацій.

Успішно завершивши навчання, повернулась до Львова і влаштувалась бухгалтером у Земельний банк, мала на утриманні брата Северина, який навчався у Львівському університеті. У вільний від роботи час відвідувала сходи студентів, пораджувала в бібліотеці "Жіноча громада", працювала на курсах для неписьменних, створених товариством "Просвіта", особливо з дівчатами, які приїжджали до Львова на заробітки, брала участь в організації жіночої пластової дружини, де познайомилася з Оленою Степанів. Коли почалася перша світова війна, вони організували першу жіночу чоту Українських січових стрільців з 33 жінок і дівчат. Ольга стала активною учасницею нового в українському житті руху, посвятивши себе вишколові у військовій і санітарній справі.

У той час Ольга запізнала студента Львівської політехніки Дмитра Басараба, селянського сина с.Іванкова над Збручем, який у 1913 році одержав диплом інженера-

машинобудівельника. У липні 1914 року вони одружилися, у Відні в церкві св.Варвари вони брали шлюб. Та недовго було їхнє щастя, весною 1915р. Дмитро Басараб загинув на італійському фронті.

Як згадує Олена Охрімович-Залізник, більшого контрасту людської трагедії не бачила: крізь відчинене вікно вливались цілі снопи сонячного світла, пахощів квітів і пташиного щебету - і вона, похилена над кривавими, не засохлими ще рушниками, що ними рятували його товариші.

При допомозі подруг знову взялася за громадські справи, працює в Українському жіночому комітеті допомоги пораненим. Завданням комітету було опікуватись отими жертвами війни та хоч частинно заступити рідне оточення.

Тим часом наближалися великі події. Царська Росія розпалася, в болях революції і боротьби створилася нова Українська суверенна держава над Дніпром, потім - у Галичині. Ольга вирішила посвятити своє даліше життя служінню Україні. На запрошення уряду УНР стає вона секретаркою українського посольства в Фінляндії.

Осінь 1918 року, у Галичині йшла підготовка до Листопадових днів. Ольга покидає вигідний пост у Фінляндії, щоб прислужитися українсько-галицькій справі. У Відні вона працює над творенням нових збройних формувань, які під українськими прапорами мали далі пробиватися до фронтів у Галичині, де йшла вперта українсько-польська війна. Після проголошення ЗУНРу Ольга працювала радником у посольстві республіки в уряді Є.Петрушевича у Відні. Однак всю свою снагу вклала вона в громадську роботу.

Найактивнішою жіночою організацією був тоді Український Жіночий Союз. Ця організація мала за мету культурно-освітню працю для членів, молоді і дітей у Відні. Члени організації влаштовували дитячі вистави і свята, утримували бібліотеку й читальню та організовували різні курси, підтримували молоді українські таланти.

Перші концерти наших відомих піаністок - Люби Колесси, Галі Левицької, Володимири Божейко були влаштовані заходами або при співучасті Українського Жіночого Союзу, а конкретно при допомозі Ольги Басараб.

З 1922 року стала радником підпільної Української військової організації (УВО). У грудні 1923 року по завданню керівника УВО Євгена Коновальця поїхала в Галичину для налагодження зв'язку в підпіллі УВО. Вона була сміливою, уміла берегти таємницю. У Львові Ольга Басараб оселилася з подругою Стефанією Савицькою.

Важка й тепер була боротьба за шматок хліба. Довелося їй, як і колись, заробляти лекціями. Вона знову активно зайнялася громадською роботою - стала секретаркою філії Союзу українок м.Львова і членом гуртка "Пластприят". Та головна її громадська праця зосереджувалася в УВО.

У Львові на вул.Виспянського 34, де жила Ольга Басараб, 9 лютого 1924 року польська поліція заарештувала її та Стефанію Савицьку. При обшуку знайшли матеріали УВО. Їх обох доставлено на вул.Яховича 3, де слідство вів комісар Кайдан, відомий своєю жорстокістю, та його поплічник Смольницький.

Вони хотіли вирвати дані про українське підпілля. Але мужня патріотка мовчала, її жорстоко били, ламали пальці рук, крутили ноги, заливали водою легені... Три дні і три ночі страждала Ольга Басараб... На стіні камери залишились написи "За кров, за сльози, за руйну, верни нам, Боже, Україну" і "Умираю, замучена, помстіть О.Б."

Третьої доби кати, лютуючи, вирішили знищити ув'язнену - вклали у вуха електричні дроти і пустили сильний струм... Тоді у ніч з 12 на 13 лютого серце Ольги Басараб зупинилось. Кати вирішили замести сліди свого злочину і підвісили її тіло до

грат, щоб інсценізувати самогубство, та даремно старались. Через кілька днів світ дізнався про справжню причину смерті Ольги. Родина довідалась, де поховано Ольгу і організувала справжній похорон, в якому взяло участь більше як 15 тисяч осіб, усі, кому боліла душа від цієї втрати. Поліція перекрила вхід на цвинтар, але молодь прорвалася до могили, щоб вшанувати героїню.

Щорічно в день загибелі на могилі Ольги Басараб відбувались панахиди, а далі - мітинги і вуличні походи, які носили виразно протипольський характер, їх забороняли. Відбувались криваві сутички української молоді з поліцією. За вшанування пам'яті Ольги Басараб учнів виганяли зі шкіл, студентів судили. Навіть по смерті боялись її імені. Заходами українців з краю та діаспори на могилі Ольги Басараб був поставлений пам'ятник з чорного блискучого граніту, скромний і простий та солідний і сильний, щоб довго видержував негоду й опирався вітрам і ударам часу. Сімдесят вісім років минуло відтоді, як мужня Ольга Басараб загинула за волю України, її ім'я стало символом мужності, незламності, стійкості в боротьбі. Нас, нині сущих, вона кличе утвердити в житті високі ідеали. На світлих сторінках національної свободи маємо з вдячністю викарбувати її осяйне ім'я - незламної доньки українського народу.